

Statsförfattningsrätt, 29.9.2023

Maxpoäng i förhöret: 30 p.

Maxpoäng (uppgift 1–10): 10 p.

Maxpoäng (uppgift 11): 20 p.

Vid tentamen är det tillåtet att använda sanakirja.fi-tjänsten

Dessutom är det tillåtet att använda EUR-lex <https://eur-lex.europa.eu/> och Finlex Lagstiftning-sektion: <https://www.finlex.fi/sv/laki/> och <https://www.finlex.fi/fi/laki/> i tentamen.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna:
https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SWE.pdf

Ange om följande påståenden är rätt eller fel (motiveringar behövs inte). Svaren bedöms med skalan 0–1, alltså minuspoäng ges inte.

1. Enligt grundlagens 1 § 1 moment är Finland en republik. Finlands statsskick kan dock ändras från republik till sådan monarki som i Sverige i grundlagens lagstiftningsordning enligt grundlagens 73 §.
  - Rätt
2. Om ett lagförslag om ikraftträdande av en internationell förpliktelse gäller en med hänsyn till Finlands suveränitet betydande överföring av behörighet till Europeiska unionen eller till en internationell organisation eller institution, skall riksdagen godkänna det enligt grundlagens lagstiftningsordning som regleras i grundlagens 73 §.
  - Fel
3. All utövning av offentlig makt ska bygga på en lag som är stiftad av riksdagen.
  - Rätt
4. Om grunderna för statsskattens storlek kan bestämmas genom statsrådets förordning.
  - Fel

5. Republikens president kan bevilja en minister avsked, om ministern inte längre har riksdagens förtroende.
  - Rätt, fel

6. Om en bestämmelse i en förordning i en sak som behandlas i en myndighet strider mot grundlagen, skall myndigheten ge företräde åt grundlagen.
  - Rätt

7. Grundlagsutskottets uppgift är att ge utlåtanden om förhållandet till Europeiska unionens rätt beträffande de lagförslag som föreläggs utskottet.
  - Fel

8. Offentliga förvaltningsuppgifter som innebär utövning av offentlig makt kan ges endast myndigheter.
  - Fel

9. Statsrådets justitiekansler har befogenhet att övervaka att privata aktörer, som aktiebolag, följer lag och fullgör sina skyldigheter när de sköter offentliga uppdrag.
  - Rätt

10. X har i tiderna dömts för dråp och andra brott till sammanlagt 11 års fängelsestraff, som hen avtjänat till slut i augusti 2023. X kan inte ställa upp i följande riksdagsval eller bli vald.
  - Fel

Uppgift 11 (svarsutrymme 780 ord)

Miljörörelsen X ordnade en demonstration i Pemark för att demonstrera mot de skador som trafiken orsakar miljön och naturen. Som följd av detta tvingades motorvägen mellan Åbo och Helsingfors att stängas av för all trafik under några timmar. Ungefär tio tusen människor deltog i demonstrationen, bland dem flera barn och invandrare. Demonstrationen var fredlig och de polispatruller som var på plats behövde inte annars ingripa, förutom i slutet då polisen började kräva att demonstranterna avlägsnar sig så att trafiken på motorvägen kunde börja igen.

En riksdagsledamot blev sur på grund av demonstrationen och börjar nu driva ett förslag till en lag, enligt vilken det för det första alltid skulle behövas tillstånd för att ordna demonstrationer. Deltagandet i demonstrationer skulle göras tillåtet endast till myndiga finska medborgare. Dessutom skulle det krävas att demonstrationerna alltid skulle vara fredliga och att polisens befallningar och föreskrifter alltid skulle noggrant följas.

- (i) Kan en riksdagsledamot själv föreslå en lag om begränsning av demonstrationer?
- (ii) Tryggs rätten till demonstrationer i Finlands grundlag?
- (iii) Kan man göra ordnandet av demonstrationer till en verksamhet som kräver tillstånd?
- (iv) Kan man tillåta deltagandet i demonstrationer till endast myndiga finska medborgare?
- (v) Kan demonstrationer begränsas till endast fredliga demonstrationer?
- (vi) I artikel 11 i Europeiska människorättskonventionen föreskrivs det om mötes- och föreningsfrihet. Har detta betydelse för den statsförfattningsrättsliga bedömningen av lagförslaget?
- (vii) I vilken lagstiftningsordning borde förslaget i sin förslagna form behandlas?

Svara koncist men med motiveringar på frågorna i deras framställningsordning i-vii. (20 p)

***

Tehtävän 11 mallivastaus

(i) Voiko kansanedustaja itse ehdottaa lakia mielenosoitusten rajoittamiseksi?

Tässä riitti mainita perustuslain 70 §:n, jonka mukaan lain säätäminen tulee eduskunnassa vireille hallituksen esityksellä taikka kansanedustajan lakialoitteella, joka voidaan tehdä eduskunnan ollessa koolla.

Moni oli perustuslain 70 §:n ohella tai sijasta maininnut perustuslain 39 §:n 2 momentin, jossa on säädetty yleisemmin asioiden vireilletulosta eduskunnassa ja muun muassa mainittu kansanedustajan oikeus tehdä lakialoite. PL 39.2 §:n mainitseminen ei ollut virhe, mutta ensisijaisesti tuli mainita PL 70 §, koska kysymys on nyt yleisemmin asiassa lakien säätämisestä.

(ii) Turvataanko Suomen perustuslaissa mielenosoitusoikeus?

Tässä oli keskeisestä mainita perustuslain 13 §, jossa on säädetty kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta perusoikeutena kokonaisuudessaan seuraavasti: ”Jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin.

Jokaisella on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapauteen sisältyy oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Samoin on turvattu ammatillinen yhdistymisvapaus ja vapaus järjestäytyä muiden etujen valvomiseksi.

Tarkempia säännöksiä kokoontumisvapauden ja yhdistymisvapauden käyttämisestä annetaan lailla.”

Vastauksessa oli tärkeintä mainita PL 13.1 §, muttei haitannut, vaikka vastauksessa oli referoinut koko pykälänkin.

Tämä alakysymys osattiin varsin hyvin.

(iii) Voidaanko mielenosoituksen järjestäminen tehdä luvanvaraiseksi?

Kuten perustuslain 13 §:n 1 momentin sanamuodostakin jo ilmenee, ei voida. PL 13.1 §:n mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin.

Sinänsä mielenosoitusten järjestämisoikeuden käyttämisestä voidaan säätää tarkemmin lailla. Käytännössä tämä laki on kokoontumislaki (530/1999). Laissa on säädetty muun muassa yleisen kokouksen ilmoitusvelvollisuudesta (7 §), mikä on kuitenkin eri asia kuin luvanvaraisuus.

Huomattavan monessa vastauksessa esitettiin, että mielenosoituksen järjestäminen voitaisiin tehdä luvanvaraiseksi perustuslain 13 §:ää muuttamalla tai säätämällä luvanvaraiseksi tekevä laki poikkeuslakina. Kumpikaan vaihtoehto ei ole kuitenkaan reaalisesti käytettävissä, eikä niiden mainitseminen tuottanut juuri pisteitä. Olisi perustuslain dekonstitutionalisointia, jos perustuslakia lähdetäisiin muuttamaan kulloisenkin lakialoitteen tai lakiehdotuksen sallivaksi, koska perustuslain perustehtävänä on nimenomaan asettaa rajat sille, mitä tavallisissa laeissa voidaan säätää. Poikkeuslakien käyttöä taas rajoittaa poikkeuslakien käyttämisen välttämisen periaate.

Joissakin vastauksissa oli pohdittu perusoikeuksien rajoittamisedellytyksiä. Niiden tarkastelu tämän alakysymyksen kohdalla ei ole välttämätöntä, mutta tarkastelusta ei annettu miinuspisteitä.

(iv) Voidaanko mielenosoitukseen osallistuminen sallia vain täysi-ikäisille Suomen kansalaisille?

Ei voida. Perustuslain 13 §:n 1 momentissa mainitulla jokaisella tarkoitetaan jokaista Suomen lainkäyttövallan piirissä olevaa ihmistä kansalaisuudesta ja iästä riippumatta.

Tässä yhteydessä on syytä huomioida perustuslain 6 §:n 1 ja 2 momentin yhdenvertaisuus- ja syrjäntäkieltosääntely ja Lapsen oikeuksien yleissopimus. Myös kokoontumislain 3 §:n 2 momentti sisältää syrjäntäkieltosäännöksen. Lain 5 §:ssä yleisen kokouksen järjestämisoikeus on rajattu vain täysi-ikäisiin ja täysivaltaisiin henkilöihin, mutta tämä on eri asia kuin oikeus osallistua mielenosoitukseen.

Valtaosassa vastauksia oli osattu vastata kieltävästi mainiten perustuslain 13 §:n 1 momentin ohella perustuslain 6 §:n 2 momentin ja/tai kansainvälisten ihmisoikeussopimusten syrjäntäkieltosäännökset. Osassa vastauksista oli keskitytty vain kansalaisuuteen ja osassa vain täysi-ikäisyyteen, mutta hyvässä vastauksessa pohdittiin molempia.

Joissakin vastauksissa oli pohdittu perusoikeuksien rajoittamisedellytyksiä. Niiden tarkastelu tämän alakysymyksen kohdalla ei ole tarpeen, mutta tarkastelusta ei annettu miinuspisteitä.

(v) Voidaanko mielenosoitukset rajata vain rauhanomaisiin mielenosoituksiin?

Kyllä voidaan – ja tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä perusoikeuksien rajoitusedellytysten täytyessä. Vaikka perustuslain 13 §:ssä ei ole nimenomaista rajausta vain rauhanomaisiin mielenosoituksiin, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklan 1 momentissa on nimenomaisesti määrätty siitä, että jokaisella on oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen, mikä käsittää myös oikeuden perustaa ammattiyhdistyksiä ja liittyä niihin etujensa turvaamiseksi. Myös kokoontumislain 3 §:ssä esiintyy rauhanomaisuuden vaatimus yhtenä yleisötilaisuuden tai kokoontumistilaisuuden yleisenä periaatteena.

Hyviin pisteisiin pääsi mainitsemalla perustuslain 13 §:n ohella EIS 11 artiklan, joka paitsi tuo esiin rauhanomaisuuden vaatimuksen myös asettaa perustuslain 13 §:n suojan mukaisen vähimmäistason.

Monessa vastauksessa oli lähdetty siitä, että kun perustuslain 13 § ei sisällä rauhanomaisuuden vaatimusta sellaisesta pitäisi säätää poikkeuslailla perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Jotkut halusivat tässäkin jopa muuttaa perustuslakia. Kumpikin ratkaisu on reaalisesti suljettu pois. Ks. ed. iii

(vi) Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklassa määrätään kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta. Onko tällä merkitystä lakialoitteen valtiosääntöoikeudellisen arvion kannalta?

On merkitystä. EIS ja yleensä Suomen kv. ihmisoikeussopimukset asettavat perustuslaissa suojatun yhdistymis- ja kokoontumisvapauden vähimmäistason, jonka toteutumisen julkisen vallan on turvattava perustuslain 22 §:n mukaisesti. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslain 22 § velvoittaa myös lainsäätäjää. Lisäksi perusoikeuksien yksi rajoitusedellytys on vaatimus siitä, että perusoikeusrajoitus on Suomen kv. Ihmisoikeusvelvoitteiden mukainen.

Tämä alakysymys osattiin pääosin hyvin.

(vii) Missä säätämisyjärjestyksessä lakialoite pitäisi ehdotetussa muodossaan käsitellä?

Tässä tuli esittää kokonaisarvio ja johtopäätös lakialoitteesta ottaen huomioon myös perusoikeuksien rajoitusedellytykset, joiden on kaikkien täytyttävä, jotta lakialoite voitaisiin säätää tavallisena lakina.

Koska lakialoite ei kaikilta osin (luvanvaraisuus, rajausta täysi-ikäisiin Suomen kansalaisiin) ole sopusoinnussa perustuslain 13 §:n kanssa, lakialoitetta ei ehdotetussa muodossaan voida säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska poikkeuslakien säätämistä tulee välttää, käytännössä on näin ollen vaihtoehtoina joko lakialoitteen muuttaminen perustuslain mukaiseksi tai siitä luopuminen.

Huomattavan monessa vastauksessa esitettiin, että lakialoite voidaan säätää poikkeuslakina tai että perustuslain 13 §:ää voitaisiin muuttaa. Näitä vastauksia ei voida pitää ”oikeina” edellä jo mainituista syistä (ks. myös iii).

Joissakin vastauksissa ei ollut ymmärretty, että perusoikeuksien rajoitusedellytysten täytyminen johtaisi nimenomaan siihen, että laki voitaisiin säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Perustuslainsäätämisyjärjestys on eri asia.

Hyviin pisteisiin tämän alakysymyksen kohdalla pääsi johdonmukaisesti argumentoiden koko lakialoite huomioon ottaen. Vastauksen tasoa laski joillakin se, että vastauksessa ei otettu huomioon sitä, mitä oli jo tarkasteltu aiemmissa alakohdissa, tai esitettiin jopa aiempien alakohtien kanssa ristiriitaisia päätelmiä.